

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1950

LETNIK VI. – L.

12

Revije, katere zamenjujemo za Planinski Vestnik

III. Švica:

- a) Die Alpen, Monatschrift des Schweizer Alpenklub
- b) Nos Montagnes, Monatschrift des Schweizer Frauenalpenklub

IV. Italija:

- a) Rivista Mensile, del Club Alpino Italiano
- b) Giovane Montagna

VSEBINA: Branko Zemljič: GORNJESAVINJSKI SPLAVARJI / Tine Orel: V AVSTRIJSKIH GORAH / Viktor Steska: ADAM IN EVA / RAZGLED PO ALPINISTIČNEM SVETU / IZ SVETOVNE ALPINISTIČNE LITERATURE / DRUŠTVENE NOVICE / ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE POD JALOVCEM / SLAVKU TOMINCU V SPOMIN

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Sloventje / Izdaja ga imenovana zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja 12 krat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članki se pošiljajo na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Fizikurna založba Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica, poš. predal 58, tel. 33-85 / Tu se urejujejo: reklamacije, naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska Celjska tiskarna v Celju / Letna naročnina znaša 150 din in se lahko plača tudi v dveh obrokih po 80 din / Tekoči račun revije pri Narodni banki 601-90603-16 / Spremembo naslova naj naročniki javijo na Upravo Planinskega Vestnika / Pri spremembi naslova javljajte prejšnji in novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami, da ne bo pomot.

Vse naročnike revije prosimo, da nam nakažejo naročnino za leto 1950. v kolikor že tega niso storili. Vsem, ki nimajo plačane naročnine vsaj za pol leta bo uprava primorana ustaviti dostavo revije

**ČEBIŠČITE
GOSTINSKA
PODJETJA
GLAVNEGA
MESTA
LJUBLJANE**

Restavracije:

Rio, Selenburgova ulica z barom
Slavija, Gosposvetska cesta
Daj dam, Cankarjeva ulica
Cinkole, Poljanska cesta

Kavarne:

Emona, Cankarjeva ulica
Evropa, Gosposvetska cesta
Nebotičnik, Gajeva 1 s barom
Tabor, škofja ulica

Sluščišarna:

Volga, Cankarjeva ulica

Gestilne:

Figovec, Tyrševa cesta
Savica, Celovška cesta
Sokol, Pred škofljo
Belokranjc, Florjanska ulica
Rožnik, Pot na Rožnik
Področnik, Pot na Rožnik
Ruski car, Mala vas 18, Jasica

Hotel:

Soča, Sv. Petra cesta

Prenočišča:

Pri starem Tišlerju (za prehodne goste)
Pri Belokranjcu, Florjanska ulica

Restavracije:

za usl. na potovanju: Tavčarjeva ulica 4
Stari Tišler, Kolodvorska ulica

GORNJESAVINJSKI SPLAVARJI

(Nadaljevanje)

Premnoge žage, same venecijanke na en list so pele noč in dan nagrobnice platanicam in jih rezale v dvanajšce ali švigelj, trifirkelčne, colarice, petfirkelčne, ozke in široke, podnice in ponkloden ter po dve vrsti lat in remov (štafelnov). Na teh žagah izdelano blago je bilo vse le konično rezano, kar pa ni delalo nobenega vprašanja v trgovini z južnimi kraji, medtem ko je dolgo dobo edina polnojaremska žaga v Vrbovou pri Nazarjih rezala le paralelno robo, ki pa se ni splavljala, marveč je imela izvozno pot po železnici. Le če je imel flosar-trgovec posebno naročilo za manjšo količino paralelne robe, si je tako lahko nabavil tudi tu; imela pa je seveda višjo ceno.

Zrezano blago, ki je bilo zloženo pri žagah v arpah, primerno razperjeno, da se je lahko dobro osušalo, se je ondod dovažalo na »vez« k strugi, če je imela ta tak odtok, primeren za splavljanje v reko, kar je večinoma primer na Dreti; sicer pa na obalo Savinje, kjer se je potem vezalo v splave, ki so se naslagali tudi po šest drug vrh drugega. Z vezanjem je imel posla vedno le isti vezač, ki pa splava kasneje ni vozil.

V Celju, kjer se struga Savinje že znatneje razširi in je po ondotnih pritokih voda obilnejša in globlja, se zvezeta po dva samca skoncema v en sam splav. Odtod se vrne polovica splavarjev domov. To so navadno vsi zadnjeki, ki so često komaj 12letni dečki. Ostali pa peljejo potem te splave dalje skozi »Graben«, kakor imenujejo flosarji strugo Savinje od Celja do Zidanega mosta ter po Savi do Rugvice, kjer se sestavi »mitrovčki flos«.

Vezač odbere sortirane konično rezane deske in jih veže po 12 v en »skok«; trije skoki tvorijo potem šele en faš, ki sega v celo dolžino splava, ki je tako dolg 24 metrov. V enem splavu je torej po 12 do 24 fašev, kar se ravna po širini desak.

Ob straneh splava se k fašem pritrdijo stranske rante: tanjši konec spredaj, trdno, skoro nepremično, debelejši pa zadaj sicer tudi trdno, vendar toliko ohlapno, da se ob drgnjenju ali stisku splava ob breg ali ob kak drug predmet lahko prožno udaja. Preko celega prednjega dela splava pride »stol«, cca 15 cm debelo bruno, v čigar sredini se zabije dva komolca dolgi stožir; nanj se natveze vesovnek, dolg 8 metrov. V zasekani debelejši konec se z dvema cvekoma pritrdi 2 metra dolga deska, imenovana »pero«, ki tvori lopatasto veslo. Zadnji vesovnek je dolg le 6 m. Zadnji čas se je pero pribijalo tudi že samo z dolgimi, močnimi žebli. Stol je pritrdjen na faše tako, da se na dveh krajih potegneta izpod in iznad istega — drugega — skoka po ena stropnica, se prevrtata s svedrom in med nju potisne zasekani stol ter nato pritrdi z lesenimi cveki, ki gredo skozi navrtane stropnice in stol. S tem je stol nepremično pritrdjen na splavu. Te, tako nekoliko naprej in navzgor potegnjene stropnice tvorijo potem tako imenovane »roge«, ki imajo nalogo, da splav, ki se potopi na jezovih precej strmo v vodo, takoj iz-

plavijo na površje. Čim pride splav na »fluder«, t. j. kot jezik podaljšan del jezua, ki se postopoma niža, da ne napravlja prestrmega slapa v tolmun pod jezom, potisne prednjek vesovnek popolnoma k tlom, da dvigne tako pero dovolj visoko, ker bi se sicer zapičilo v dno tolmana in ga prav gotovo zlomilo. Ker mora ostati pri vesovniku, ga seveda oblije voda, ki pljuske na splav, včasih skoro do kolen. — Razen stola pa vežejo splav povprek še tri »pantnice«: ena spredaj, druga v sredi in tretja zadaj.

Sedaj je splav pripravljen za splavljenje. Vesovnek se kajpak namesti šele, ko se je splav »udri« v vodo; prej so naslagani na kupu, odkoder se največkrat že zvečer pred predvidevano »rajžo« z lopatasto priostrenimi dvometriskimi koli uderejo v vodo. Te kole in pa približno en meter dolge količe »kozeke« vzamejo s seboj na flos. Ondi, kjer ni na bregu kakega drevesa ali drugega primerne predmeta, zabijajo v breg kozek, da privežejo nanj splav, ko pristanejo.

Zjutraj se splav, ki vsebuje cca 10 kubnih metrov blaga, obloži še s približno 2 kub. m desak; tako znaša torej cela tonaža okrog 12 kub. metrov. Tesanec pa se obloži z 8 kub. metri.

Slednjič pripeljejo tja še selitvo: zaboj z dvema do štirimi pekami, t. j. od 20 do 60 hlebov kruha, kakor pač odgovarja številu splavov; dalje je tu krompir, kava, sladkor, sol, poper, riž, ribana kaša ali rezanci, skratka vse, kar je potrebno za izdatno hrano za 4—7 ljudi, in pa smrekov sod s 100 do 200 litrov najboljšega rdečega bizeljca. Vse to je zaloga za 2—4 tedne. Takrat imajo ženske s peko dela preko glave, da pripravijo zadostno zalogo kruha in drugih jestvin.

Kot se ob roju vsujejo čebele iz panja, zamrgoli proti vezi staro in mlado s koli na ramah.

»Ho-ja! ... Ho-ja!« odmeva od vseh naslaganih kupov splavov, kjer se upira po osem in še več mož ob kole, s katerimi »udirajo« flose drugega za drugim po podloženih hlodih v vodo, in ga takoj nato privežejo ob kozeke, t. j. količke na bregu, zabite ondi že od kdo ve kdaj. Prirejajo in nameščajo si vesovneke z gredlincami na stožerje in jih preizkušajo, kako se udajajo. Živčno švigajo sem ter tja, pomagajo drug drugemu, da se lahko čimprej zdrešijo in predajo valovom. Nepopisna sreča sije z vseh obrazov in na vsa usta se zasmeejo in sproščeno oddahnejo, ko čutijo, kako se jim odmika in oddaljuje vez, ki so jo pustili za sabo.

Na krmaniševem splavu je že vse selitvo: zaboj s sprekuho — in sod vina. Na drugih splavih pa so tri- ali štirinožne stolice in miza, le dober meter dolga širša deska na štirih nogah. Gospodar je navadno le za »tretjega«, t. j. če je že ravno treba, da pomaga kakemu šibkejšemu mladiču; sicer pa kaže, kot da ga odslej nič več ne briga, saj ima same zanesljive ljudi okrog sebe, katerim prepušča vse imetje v popolno oskrbo. In res, v najbolj deroče valove se požene vsakdo brez vsakega opozorila za odplavljeno desko, ne da bi mislil na svojo lastno varnost in življenje, kot da bi bil to morda njegov lastni otrok. »Ali

»Mitrovčki« s kolibo.

si le neumen, da se greš za eno samo desko kopat!« se mu rogajo tovariši. Toda, ni ga med njimi, ki bi tega ne storil morda še rajši. Medtem ko zaplovejo Savinjeci že takoj z vezi po Savinji, četudi je »voda še mala« ter jim v tem primeru nagaja in zadaje često obilo opravka, si pomagajo Zadrečani na Dreti, katere struga je dokaj ozka, tako da je flos oddaljen od obeh bregov ponekod komaj dober meter, z lavami.

Že na predvečer »zabijejo«, t. j. zadelajo vseh 18 jezov, da nastopi za njimi natekajoča se voda v lavo, in tako spravijo Bočani še isti večer flose do Šmartna. Ob svitu pa se odprejo lave in obilnejša voda lagodno odnaša včasih celo 100 splavov do Nazarij, kjer se vsipajo v Savinjo; prihajajoče lave so potem tudi Savinjecem zelo dobrodošle, sicer bi na marsikateri peči obtičali in je nato »vzdigovanje« splava kaj trudapolno.

Takrat se pokaže flosar v vsem svojem drugem elementu. Drug na drugega vpijejo in kriče »kot flosarji« in drug drugemu groze:

»Prekleta duša! Ali si ga le nalašč moral ravno semle pokniti! Te bom, hudiča, s kolom opilil, da boš ves mehek!«

Prerekanje in groznje so nepoučenemu tako strašne, da bi mislil, da se bodo vsak hip zares pobili in bo najmanj polovica mrtvih.

»Pobi, le dajmo, le dajmo! Ho-ja! — Ho-ja! — Karšen duš, vzdigni vendar, hudiča! Moj duš, ali si le lesen, kot Štrucljev bik!«

In če je situacija zares kritična ter kaže, kot da ne spravijo splava nikdar več z mesta, napravi nekaj kozarcev vina ter nekaj »karšenih duš« in hudičev pa »žarve«, t. j. podnice, ki jo pod zad-

njim delom splava poveznejo, da se upira voda vanjo, naravnost čudež: splav zopet plava dalje, sovražni vihar pa, ki je še pred nekaj trenutki divjal in pretil — vsaj na videz — z najhujšim pobojem, je že v istem trenutku tudi splahnel in ni za njim nobenega sledu več, kot bi ga sploh ne bilo nikdar in nikjer. Vsem zasije na obrazih hipoma neizrečeno zadovoljstvo in sreča, ona dva pa, ki sta si še pred nekaj trenutki grozila s koli, se drug drugemu tako prisrčno smejeta in šalita, kakor da sta se po dolgih letih nenadoma našla dva najboljša prijatelja. Človek, ki ne pozna tega čutenja, bi mislil, da ima opravka z nepreračunljivimi norci, ki si niso nikdar v svesti prihodnjega trenutka, ali pa kot dete; ki ima v istem mehu v dveh trenutkih zapovrstjo jok in smeh. »Rekapitulirata, debatirata povsem stvarno in živahno kometirata« najboljše prijeme, ki so omogočili splavljenje s peči, pa se norčujeta iz katerega tretjega, o katerem se jima zdi, da se je smešno obnašal. Vmes pade še vedno nekaj prekletih hudičev in strel, polagoma pa se še ti poizgube, dokler jih ne zateče nova nezgoda in se znova pojavijo v istem žargonu in razmahu. Vendar, ko se vračajo domov z vlakom s srečno zaključene rajže, imajo še vedno polno bisago hudičev, s čimer hočejo pokazati opazovalcem in občudovalcem, kaj je kdo in odkod so, ne meneč se za to, kakšno mnenje si ustvarjajo ljudje o njih. Sama prešerna razigranost in dobra volja jih je. Doma je leksikon teh kletvic zaprt; le če opisuje flosar takele dogodljaje, ne more brez njih dostojno prebiti.

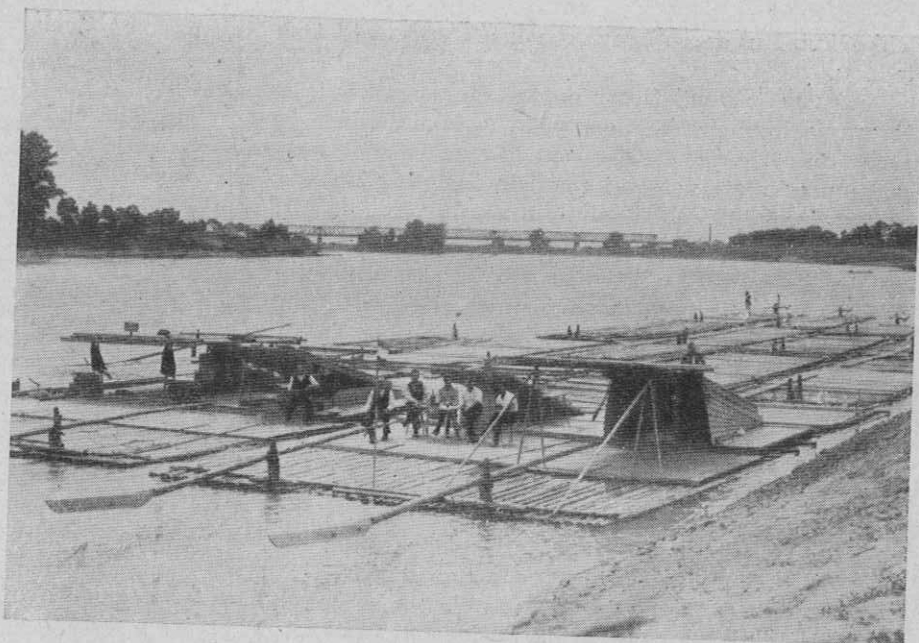
In res je, brez teh pripomočkov ni nikdar pravega zagona. Vprav tipičen primer in prepričevanje temu je v naslednjem dogodku:

Pod Nazarjami upikne splav. S treh, štirih drugih flosov se zbero flosarji, da bi vzdigovali. Smola prinese tačas rajnkega nazarskega gostilničarja Turnška, ki je bil dokaj ugledna osebnost, in pa nazarskega gvardijana; ustavita se, da bi opazovala, kako bodo siromaki sprostili splav. — Fantje so v zadregi zaradi obeh in v hipu so vsi hudiči »panani«. »Le kar dejmo, le dejmo! Ho-ja! — ho-ja! — ho-ja! Ja, kot da je pribit. Skusimo še enkrat! Ho-ja! — Ho-ja! — Ne gre, pa ne gre!« Niti ene kletvice, niti enega hudiča. Turnšek spregleda situacijo, potegne patra za rokav, rekoč: »Dokler se ne bodo pridušili, ne pojde in kriva sva midva. Pojdiva, da dobijo fantje korajžo!« In res! Čim so fantje opazili, da ni onih dveh več v bližini — skrila sta se za grmovje, se odpre loputa, ki je doslej skrivala hudiče:

»Karšen duš, pobi, zdej pa le dejmo!«

Le še par hudičev, in, vidi vraga! Splav plove dalje.

Ej, dobri, srčno zelo dobri so ti ljudje, dasi je njihova zunanja skorja tujcu vprav robata. Kako se šalijo in norčujejo iz siromaka, ki je imel smolo, da je »upiknil«, kadar se mu je le zdelo. Revež je neusmiljeno tarča najrazličnejših dovtipov. Če dobi pri tem kak poseben vzdevek za svojo smolo, pa ga tudi sprejme brez jeze in sovraštva. Že mora menda biti tako!

Dve kolibi = dva mitrovčeka povezana — s 4 rižami.

Naravnost umetnik pa je bil v svojih kletvicah moj sorodnik, pokojni Rjavec v Bočni, ki jih je sesipal na svojega nečaka, poznejšega njegovega naslednika, ta pa je med zadnjo vojno končal v Oswiecimu. — Dasi je bil sicer dober, izvežban splavar, je v eni sami rajži trikrat po vrsti poknil pod gornjim letuškim jezom flos na isto pečino:

»Prekleta duša ti, sakrmenska! A si le te preklete peči vzel v štant!«

Ko sem o priliki Celjskega kulturnega tedna pred vojno podal v radiu bežno sliko take vožnje le v skromnih obrisih, so me kasneje pozvali, naj se še kaj oglasim. Poslal sem nato v naročeno cenzuro za radio pripravljeno predavanje. Cenzor je terjal, naj hudiče, strele in podobno črtam, na kar pa nisem pristal, ker bi bila tako s tem podoba značaja in bistva našega flosarja okrnjena. Zahteval sem zato, da mi predloženo predavanje vrnejo. Ta elaborat mi je med vojno izginil, s knjižnico in pisalno mizo vred. In z zbirko kletvic vred!

Že od Celja je zaslužil takoj prva leta po prvi svetovni vojni flosar po 80, zadnji čas pa že po 400 din poleg pol litra vina in kruha, kolikor ga je hotel, ter do doma plačano vrnitev z železnico. Do Rugvice je dobil splavar sprva po 250 din, nazadnje že po 1200 din, po liter vina zjutraj, opoldne in zvečer, juho z mesom ali pečenko ali guljaž ter plačano povratno potnino. Mitrovčan pa je prejel sprva po 600 din, pred izbruhom zadnje vojne pa že 6000 din, vso prehrano in pijačo ter prevoz do doma ter je tako prinesel domov čisti znesek, za katerega si je

lahko kupil najlepšo kravo, zaslužek enega do treh dni, oziroma dveh tednov.

Čim se je vrnil flosar domov, je zanesel h trgovcu zaslužek, za katerega je imel preskrbljeno belo moko in zabelo za vse leto. Nič čudata torej, da se je vse potezalo za ta zares sijajni zaslužek, ki mu je omogočal preskrbeti več- ali manjštevino družino vse leto s prehrano in z vsemi ostalimi oblačilnimi in obutvenimi potrebščinami, zlasti če je peljal po šestkrat ali še po večkrat na leto.

Če si je flosar-mitrovčan nabavil za svoje prihranke še svoje blago, za en navezan samec, si ga je brez prigovora lahko priključil h gospodarjevemu ter ga nato spotoma prodal, ne da bi bil kakor koli prikrajšan pri ostali plači ali prehrani, z eno besedo: gospodar se za to ni brigal, kako si eden ali drugi pomaga, da bi se morda sčasoma osamosvojil, če je bila konjunktura dobra in mu je bila sreča mila.

Pred prvo svetovno vojno so bili zaslužki v istem razmerju s povojnim standardom; gibal se je od 1—3 K; 3—9 K in od 25—30 goldinarjev.

Za vožnjo do Cafalata je prejel krmaniš sprva po 70 fl, ostali »hlapci«, kakor so sami sebe imenovali drugi flosarji — tudi s krmanišem vred — pa po 50 fl. Kasneje pa so se te mezde sorazmerno s pocenitvijo življenjskih prilik zniževale. Tistikrat je prejel gospodar v Calafatu največ do 3000 fl za prodani flos.

Iz Calafata so se vračali s parnikom do Mohača (Mohacz) na Ogrskem, kjer so potem premenjali rumunski denar v goldinarje. Če se to ni moglo zgoditi že ondi, pa sta se peljala dva do Budimpešte, da sta ga tamkaj premenjala. Od Mohača so se vračali dalje preko Pragerškega domov z vlakom.

Ne glede na sicer ustanovljene plače ali mezde pa so bili tudi na vseh postajah, kjer so se mudili, bodisi da so prenočevali v Letušu, Celju, Radečah ali na Rugvici, bodisi da so niže Rugvice na vseh postajah, kjer so spotoma odprodajali manjše količine robe, od gostilničarjev povsod dobro postreženi. V hladnejšem letnem času so jim takoj zakurili, da so se lahko posušili; saj so bili največkrat mokri do pasu. Vsi ti gostilničarji so med seboj naravnost tekmovali, kdo jim bo boljše in s čim najboljšim postregel. Saj ni malenkost, sprejeti pod streho številne flosarje, od katerih je na vsakega odpadla odmerjena količina pijače; kajti vino, ki so ga vozili s seboj, je bilo namenjeno le »mitrovčanom« ter se ni prej točilo, kot šele na vožnji od Rogelce dalje. Da je res dobil vsak flosar svojo natančno odmerjeno mero, je vse moštvo posedlo okrog ene mize in pilo le iz enega kozarca, ki drži točno 1 dcl. Tako je izpil prvi svoj kozarec, ga nalil znova ter ga porinil pred soseda itd., kar je šlo v krogu tako dolgo, da je prejel vsak svojo merico. Doma se to seveda ni zgodilo nikdar, da bi pila dva iz enega kozarca; to je bil že od nekdaj običaj! — Če se jim je zdelo, da so bili zaradi naporne vožnje, vzdigovanja in podobno potrebni krepkejšega okrepčila, se je oglasil kak starejši flosar in se obrnil na gospodarja z željo,

Pri prevzemniku izmetavajo došli splav. (Slepi rokav Donave v Kovinu.)

da primakne še kak liter, kar se je vselej tudi zgodilo. Za svoj račun pa se preko odmerjene količine, ki je pripadala flosarju, ni nikdar zgodilo, da bi si ga kdor koli privoščil četrt litra. Zato je seveda čisto naravno, da ni bilo in tudi ni moglo biti nikdar in nikjer najmanjše razprtije ali prerekanja, da ne govorim o kakem pretepu. Saj bi se tak možak že vnaprej sam in za vedno izključil iz družine flosarjev; nihče bi ga nikdar več ne sprejel rad na svoj flos.

Kako so bili gostilničarji, pri katerih so se ustavljali na malice, večerje in kosila ter prenočevanje, uslužni, spričuje tudi dejstvo, da so jih povsod cenili kot poštenjake, katerim so lahko zaupali popolnoma. Gostilničar je samo vprašal, koliko jih je, in že je vedel, koliko litrov ima prinesiti. Če je n. pr. gospodarju primanjkovalo denarja, jim je na primer gostilničar na Rogelci brez potrdila posodil kakršno koli vsoto brezobrestno. Zaupanje, ki so ga uživali, je bilo torej zares popolno.

Od Rugvice, kjer se sestavi »mitrovčki flos«, je na splavu 3—5, a največ 7 flosarjev: Krmaniš, ki prevzame vodstvo in odgovornost za cel splav, je le izvežban dolgoletni splavar, ki mora v vsaki uri v najtemnejši noči poznati tok Save in Donave, kakor tudi vsak kotic, ob katerem plovejo, pa tudi vse »limane«, t. j. velike vrtince, široke celo do 400 metrov v premeru, iz katerih se splav težko sam izmota — kot je n. pr. tisti pri Čevrdanu, kjer se rado dogodi, da tudi po osem mitrovčkih brezmočno pleše kolo; potem vedno se menjajoči položaji vodenic-mlinov na Savi; progo parnikov, ladijske boje (podnevi trikotna

znamenja, ki so ponoči razsvetljevala v raznobarnih lučih) in še marsikaj drugega. Druga dva ali trije flosarji pa pomagajo voziti: po dva do trije spredaj, zadaj pa po dva do štirje.

Kadar je »voda«, to se pravi, kadar je po izdatnejšem dežju narasla Savinja ali Dreta in je že vsa flosarija tako težko čakala nanjo, sta se ti dve reki belili od splavov, tudi do 200 ali pa še celo več, se v primer-nem vremenu in vodi na Rugvici ob »boku«, t. j. zalivu nabere po več »mitrovčanov«, ki se radi povežejo tudi po štirje v eno veliko »krpo«. Plovitev je potem naglejša pa tudi prijetnejša; saj je sedaj zbranih tule okrog 20 flosarjev, živahnih, veselih, polnih raznih šegavih domislic in šal, in s takega splava se razlega potem slovenska narodna pesem preko širnih slavonskih ravníc, da prihajajo seljaki trumoma na bajer (breg) prisluškovat zvokom ubranih glasov. Saj so skoro vsi flosarji dobri in mnogi izvežbani pevcí.

In kako tudi ne bi peli! Tako dobro kot na rajži, se jim ne godi nikjer in nikdar! Zato je pustil flosar doma vse delo, pa najsi je bilo še tako nujno kot košnja ali žetev, pa brez odloga pohitel na flos, čim je prišla voda. Tudi smrt v hiši bi ga težko zadržala doma. Veliko kri-vico ali vsaj udarec je čutil, če je pritekel prepozno in ga je kdo drugi prehitel, da je moral žalosten gledati, kako so se drugi zdrešili, t. j. odvezali splav ter odpluli brez njega.

Nestrpno postopajo flosarji doma sem ter tja in nekako mrzlično opravljajo vse domače in poljsko delo in, skoro bi rekel, brez interesa, pričakujoč le vode. Vse gospodarstvo prepuščajo ženi in ostalim doma-činom. Vse se neprestano ozira na Raduho, če že ima »kapo«, in če bo vendar že kaj dežja, ki napravi vodo.

V pesmi:

Dežek se že kadi,
flosar se veseli:
»Bomo vezali,
flose peljali...«

je pesnik verno zajel in naslikal flosarjevo razpoloženje, ki vzvalovi v viharju navdušenja po vseh obsavinjskih in zadrečkih krajih, ko zaigra nebo najlepšo uverturo.

Razen že prej naštetih jestvin in vina se prišteva k selitvu še na-vadno en do dva zaboja kisle vode (slatine), ki se je pa po potrebi lahko še kasneje na daljnji rajži dokupila, prav tako tudi vino, če bi ga morda le še kaj zmanjkalo; končno pa še eden do dva škopa — dokler se je za slamnate strehe ržena slama škopala; kasneje, ker se strehe ne krijejo več s slamo, le še navadni otepi, in pa bisage, t. j. oprtniki s perilom in boljše obleko mitrovčanov. Drugi, ki so se vračali že iz Letuša, Celja ali Rugvice, teh niso jemali s seboj.

Meso (6—10 kg) se je nabavljalo najprej na Rugvici, ondi tudi ječ-menček, ki je bil baje najboljši pri Klepcu. Ta je v primeru potrebe posojal katero koli vsoto brezobrestno, in ni bilo slišati da bi bil glede poštenosti in zaupanja, katero so uživali flosarji, razočaran.

Meso, katero so spotoma nabavljali tudi še v Borovem, Sisku in Brodu, so razrezali v podolgovate kose, kakršni so bili potrebni za en kuharski obrok, nabodli na palico in obesili pred »sušo« na sonce, da ga je opeklo in se ni potem pokvarilo ali usmradilo nikdar.

Ko se je na Rogelci (Rugvici) cela rajža — do 24 splavov — z zbijanjem z »rogi« v sprednjem delu v tri do štiri riže, vsaka po 6—7 samcev skoncema ter z vintanjem in sklopljanjem zadnjega dela splava pretvorila v en sam mitrovčki flos, se je najprej popodil s podnicami ali vsaj s stropnicami prostor za krmaniševim vesovnekom do bodoče kolibe, da je bilo todi kretanje varneje in laže. Tu sem se je postavila tudi miza in krog nje stolice. Ta tla so se vedno pometala in čistila.

Takoj za tem prostorom pa se je za kolibo na primernem prostoru dvignil za ped visok nizek oder. Na tem odru so ostali flosarji pričeli takoj postavljati kolibo, ki se je postlala s slamo. Tik za vzglavjem je bil prostor ločen od ležišča, kamor se je spravljala bisaga flosarjev. Koliba je imela obe stranski steni zbiti iz švigeljna (tudi dvanajšce imenovanega), nadkrita pa je bila s stropnicami in spredaj in zadaj še obtežena s podnicami, da bi tako laže kljubovala včasih tako silnim viharjem in neurju. Vselej jim vendarle ni mogla biti kos.

Vštric kolibe so postavili — za drugim vesovnikom — še sušo, pod katero sta bila nameščena zaboj s sprekuho in sod z vinom ter zaboj s slatino in razno orodje: sekire, svedri, klešče, žebliji i. p. Suša nima obstranskih plank.

Tik ob vznožni deski ležišča je spredaj postavil krmaniš ognjišče, tako da je bilo še pod streho kolibe: med štirikoten obod iz ozkih desak je nabil ilovice, katero je nagraabil tik pred odhodom še na bregu v Rugvici in spredaj zaslonil v celi širini tri opeke, ki jih je prinesel takisto na splav še na Rogelci in istotam nabavil tri primerno velike lončene lonce, od katerih je služil večji za vodo, druga dva pa za kuho mesa in prikuh.

Po opravljeni kuhi sta se dva lonca napolnila z vodo, ki se je smela zajemati samo na levi strani pred kolibo. Do prihodnje kuhe se je voda v teh loncih ustalila: blato se je usedlo na dno in nato se je odlila čista voda v drugi lonec.

Od kolibe pa do zadnjega vesovneka se je položila brv iz podnic, da je bila varnejša in spešnejša hoja in dostop do zadnjega vesovneka, ker faši, ki se le kolikor toliko udajajo in pogrezajo v vodo, vsekakor ovirajo hitro in nemoteno hojo, zlasti, če je včasih nenadoma treba steči nazaj. Ob zunanji strani zadnjega samca v turški rži je določen prostor za neimenovane telesne težave in potrebe, perišče pa je spredaj ob turški riži. V predzadnjem samcu srednje riže se je že na Rugvici privezal »cug«, okrog 6 cm debela in do 24 m dolga vrv, s katero se je lahko varneje prijemale ob pristajanju. Običajne, le 2—3 cm debele vrvi, s katerimi se prijemajo samci, bi bile za tako težak splav odločno prešibke.

(Nadaljevanje v prihodnjem letniku.)

(Nadaljevanje)

Na Reichenstein

Tura na Reichenstein preko vzhodnega grebena in preko Totenköpfla tehnično ni zahtevna. Tudi dolga ni tako, kakor bi človek pričakoval, če meri daljavo raz Gsenkscharte preko doline Johnsbach. Bili smo tretji dan v Haindlkarski koči, ko smo v ranem jutru Koblar, Brojan, Slavec in Prein skočili preko te škrbine po zapuščeni grapi v Johnsbach. Ni čudno, da je ta kot prizorišče cele vrste bajk, pripovedk in pravljic. Dr. J. Krause, profesor na benediktinski gimnaziji v Admontu, je pred kratkim izdal zbirko tega ljudskega blaga. Prav žal mi je bilo, da si je zaradi pomanjkanja valute nisem mogel nabaviti, ko mi jo je v knjižnici ponudil. Spomnil sem se na ljudsko domišljijo, ki je za zmerom literarno nališpala našo Pišenco, Gruntovnico, Bistrico in Trento, spomnil sem se tistih časov, ko sem si gore še predstavljaval skozi široko strmeče oči imenitnega Kekca nad hudim breznom.

Dolina Johnsbach se 5 km pred Gstatterbodnom izvije iz naročja Anize in zavije proti jugu. Divja bistrica si je izkrčila deber med pobočji in rebri Ödsteina in Reichensteina. Tam kjer se začne ožiti, so strmele z leve strani v zgodnje popotnike širne katedrale Kirchengrata s hrapavimi, nabranimi pečinami, z bogastvom svojih stolpov, stolpičev, gotskih ornamentov in gotskih skulptur vseh vrst in oblik. Koliko skrivnosti je v teh zapuščeni gorskih hramih, potemnelih in posinelih v vihrak minulih dob! Kako vabijo človeka nepoznane sirene, da bi se izgubil med temi v kamen začaranimi bajnimi bitji, ki negibno strme vate, zdaj s človeškim zdaj z živalskim obrazom. Kako prhuta nevidna perut domišljije v človeku današnjih dni! A kaj šele v človeku pred sto, pred dve sto leti, v letih, ko je še nepremagljivi Zlatorog vodil svojo čredo pod varstvom belih žena. In vendarle »se naša duševnost od takratne razlikuje kakor verouk od diferencialnega računa.«

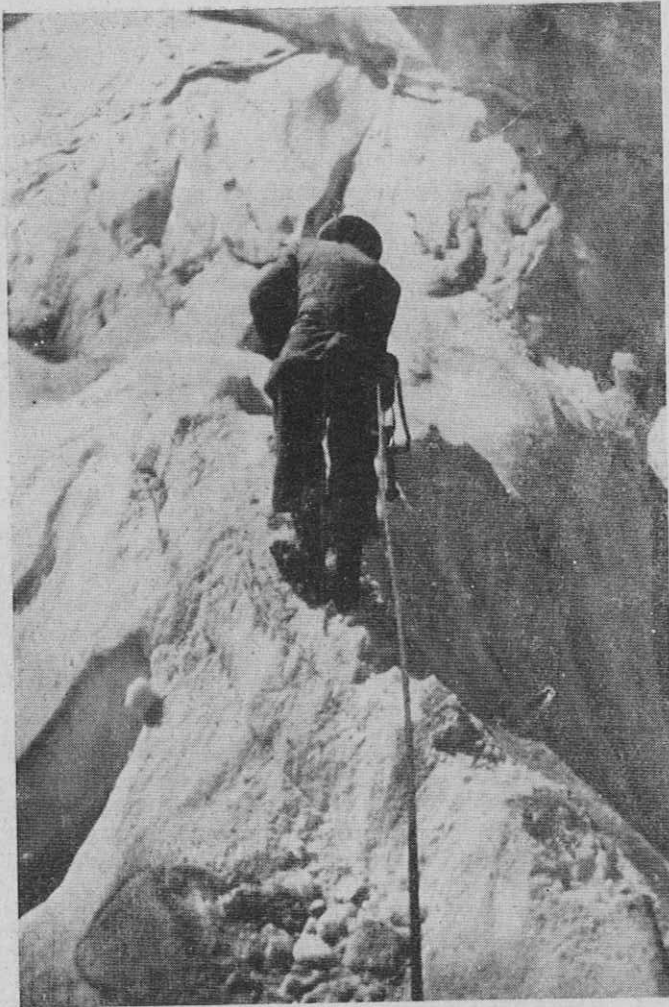
Težko smo odmaknili oči s prekrasnega grebena, ki ga tvori Mali in Veliki Ödstein, Ödsteinkarwand in Ödsteinkarturm. Visoko gori so se bojevali mlečno zeleni macesni za prst v zavetrnih kotičkih. Tudi v teh grebenih ima Dibona vklesano svoje zveneče ime. Na drugi strani doline Johnsbach pa se dviguje orjaška severna stena Reichensteina s celim morjem grušča pod seboj.

Na tej strani se je po polurni hoji dolina odprla in stali smo pred vasico Johnsbach. Na zelenem pobočju leži ob vaški cerkvi znamenito pokopališče, o katerem so nam pravili Avstrijci že prvi dan. Tu je našlo svoj poslednji dom na stotine avstrijskih gornikov iz vseh večjih središč, največ seveda iz Dunaja. Česa vsega niso iskali tu v stenah Gesäusa; iskali, našli pa belo ženko smrt. 157 imen sem videl na seznamu, ki visi na masivnem portalu pokopališkega obzidja. Vsi ti in še vrsta drugih, ki niso na seznamu, so se ponesrečili v stenah Hochtora in

Reichensteina. Groblje krije tudi na stotine vojaških alpinistov, ki so se v zadnji vojni tu pri vajah ponesrečili. Teh seveda ni na seznamu. Gledal sem lepo urejene grobove, od katerih so bili nekateri še prav sveži. V nekaterih nagrobnikih so vdlane fotografije, ki predstavljajo mlade ljudi v civilu, druge spet v gorniški obleki z vrvjo in cepinom, nekaj v raznih plezalskih položajih. Sami mladi, močni obrazi gledajo s teh podob v sijajno perspektivo gora. Res ni bil primeren čas za modrovanje, zakaj to, čemu to, za odgovor na vprašanje, čemu je treba teh nesreč. Ni še dolgo, kar mi je mlad človek petindvajsetih let izjavil, da bi prepovedal ta samomorilski sport, če bi imel tako oblast, kot jo ima pri nas n. pr. Fizikurna zveza. Ni se mi zdelo vredno pogovarjati se z njim. Ne verjamem, da imajo te vrste ljudje pred očmi predvsem izgube, ki jo družba utрпи zaradi gorskih nesreč. Pregledal sem še enkrat seznam, ko sem odhajal, pregledal podatke tistih gornikov od leta 1928 naprej, odkar sem sam vkljenjen od gorskih moči. Koliko mladega hrepenenja se je za zmerom zajezilo v globoki rjavi zemlji tega pokopališča od tistih mal! Koliko nadepolnih cvetov se je odtrgalo, ne da so svetu dali svoj sad! Koliko žeje po znanju, po ljubezni in lepoti se je tu za zmerom odžejalo! Koliko, koliko... je vrtala misel, pred očmi je vstajala podoba svojcev, ki so uredili te grobove, in že nas je vzela pot proti Mödlingerhütte, po kateri so verjetno neštetokrat hodile stotine pokojnih sanjačev, silakov, neugnancev pa tudi filistrov, zložno kakor mi, dokler niso v grebenih, plateh in stebrih postali igrača razdivjanih elementov neurja, zlega naključja, neprevidnosti in vseh mogočih odtenkov objektivnih in subjektivnih vzrokov gorske nesreče.

Mödlingerhütte je vsaj na zunaj vsega spoštovanja vredna stavba, njena notranjost pa nas ni ravno očarala. Vse je dišalo po slabem okusu, po praznoti. Koče med vojno niso nič trpele in zato obnova tudi ni bila potrebna. In še dolgo ne bo, ker je zelo malo obiska. Nehote sem primerjal vzdušje naših koč in skušal najti tisto znamenito nacionalno noto tam in pri nas. To sicer nima nobenega posebnega smisla, ker pri tem nujno sodiš le po videzu, ne pa po vsebini. Ker sta pa videz in vsebina v zelo ozki zvezi med seboj, tudi ugotavljanje videza ni čisto brez pomena. In reči moram, da me je tisti hip pograbilo silovito domotožje po toplem, razigranem občutju, ki veje po jedilnicah in kuhinjah naših prelepih postojank. Spomnil sem se in ne enkrat naših celjskih, težko preizkušanih oporišč na Korošici, Okrešlju, v Logarski in nesrečne kočice na Golteh, ki je v šestih letih dvakrat do tal pogorela in bo na tistem majhnem stavbišču na Loki začela rasti v dobrih 50 letih sedma planinska stavba. Pri tem sem se spomnil svojih tovarišev, ki niso klonili pred zlobnim gozdnim požarom in v treh tednih vzpostavili planinski promet na žalostnem pogorišču. Tu, glej, pa teče vse, kakor da so gore res eldorado miru, kakor danes, tako včeraj, tako v Franc Jožefovih časih.

Iznad kočice se steza strmo dviguje v ogromni planinski hrbet, iz katerega je vzniknil Totenköpfel. A ker je ta hrbet strm, se prej ko v eni uri dvigneš do vstopa v greben Totenköpfla. Od tu v petih urah opraviš

K članku
Slavka Peršiča
v PV št. 5-6.

štiri plezalne vzpone: vzhodni greben Totenköpfla, sestop po zapadni steni istega roglja, nato se povzpneš po vzhodni steni Reichensteina na vrh, vračaš pa se po južni steni po dolgih, zanimivih prečnicah, zanimivih z alpinističnega in geognostičnega vidika. Težavnost nikjer ne presega tretje stopnje. V vzponu in sestopu pa je ves čas tolikšna, da nudi alpinistu resničen plezalski užitek. Toda plačati ga je treba z enajsturno turo. In ni mi žal. Neizbrisni vtisi so mi ostali od tu, in kakor da bi bilo včeraj, se spomnim divno izpostavljene prečnice v Totenköpflu, škrbine in grebena, ki ga ni bilo več kot za štiri do pet dolžin. Nepozabno je eno varovališče v grebenu. Če se spomnim na to turo, podoba za podobo, se mi zdi, kakor da sem na razstavi umetniških slik, ki nikoli

ne bodo izgubile svoje vrednosti. Nekaj prelestnega, očarujočega je v tej gori. Prav nič se ne čudim umetniku, ki jo je upodobil od vseh strani, v raznih tehnikah, v različnih razpoloženjih, v raznih svetlobah. Ves dan se je gora kopala v soncu, kakor da razgaljena vabi s svojimi sladkimi užitki. Prišla mi je na misel povsod znana pravljica o Janku in Metki, čudovita po svoji preprostosti. Tu v tej krajini jo vežejo na Reichenstein. Totenköpfel, Reichenstein, Sparafeld, Kalbling, Kreuzkogel, Hahnstein in drzna Wildscharte so kot ustvarjeni za prizorišče pravljicnih čudežev. Kakor pravljica čarovničina hiša so! Gorje si ga, če te najde čarovnica Nevihta na ostrem, izpostavljenem grebenu ali na prostrani, težko pregledni južni steni. Vse dobrote in sladkosti, ki te ženejo sem, se spremene v strahote in grenkosti.

Ko sem židane volje prišel v Mödlingerhütte, bi skoro ne pritrdil francoskim in italijanskim alpinistom, ki trdijo, da gora človeku ničesar ne daje, pač pa narobe, kar človek prinaša s seboj, to v gorah ima. Gora Reichenstein nas je z vsem svojim bistvom navdala z otroško navnim, prirodnim veseljem. Pogovori, ki so tekli med nami, so odpirali stezice k srcu, k zaklenjeni kamrici. Mladi Karl nam je postal prijatelj, njegova mladostna zgodba je izgubila svojo sovražno ostrino in vsebino, zdela se nam je tragična, izven njegove osebne odgovornosti. Ni bolj nevšečne stvari kot prisiljena vljudnost, ki jo moraš iz katerega koli razloga nuditi človeku, čeprav komaj čakaš, da se ga znebiš. Nekaj te nevšečnosti se zmerom nabere v takih odnosih, v kakršnih smo bili mi vsi skupaj. V naših razgovorih pa je v tistem občutju odpadla vsa visokomernost in napetolična slovesnost. Govorili smo o vojski, o Monte Cassinu, ki ga je doživel Karl s svojimi šestnajstimi leti, o nacističnem porazu, o nacistični vzgoji in propagandi, o našem petletnem planu in nacionalizaciji. Politika mu ni dišala preveč. Poraz je povzročil razočaranje in tako je za avstrijsko mladino značilno, da je za politične zadeve precej brezčutna.

»Raje govorim o Goetheju, čeprav ga težko razumem. Njemu je politična pesem grda pesem.«

Skušal sem mu dokazati, da dela Goetheju veliko krivico, če ga proglašajo za čistega umetnika, saj so njegova dela, med njimi tudi Faust, ki ga večkrat citirajo kot zgled čiste umetnosti, vsa rastla iz nemškega življenja, iz vsega gibanja v Nemčiji na prehodu iz 18. v 19. stoletje.

Zdelo se nam je, da bi ne bilo prav, če bi hodili drug zraven drugega kot športniki, alpinisti, če si ne bi povedali tudi svojih prepričanj, svojih načel, svoje osebne vere, svoje ljubezni in mržnje. Tako smo v Johnsbachu, kamor smo stopili na pivo, stali drug pred drugim s simpatijo do naše ustvarjajoče družbe in z mržnjo do vseh, ki nam ne dajo živeti po svoje na svojem, živo prizadeti na vsem, kar se okoli nas dogaja. Kje daleč so časi, ko smo videli v gorništvu beg od življenja, umik iz aktualnosti, zavetje pred grdo politično pesmijo! In še takrat je bila to samo utvara; goljufali smo sami sebe, bršo, ki nas je

vrtnec borbe za mamon in oblast odrival na suhi breg. Alpinist, ki bi ne sočustvoval z bolečino in radostjo človeštva, ki bi dezertiral iz fronte življenja, bi izgubil velik del humane vsebine. Alpinizem, ki bi oblikoval te vrste ljudi, bi res izgubil svoj prav in svojo pravico, da deluje v kulturni zavesti človeštva. Z zadovoljstvom sem ugotovil, da tudi v mladem avstrijskem alpinistu, ki ima vse psihološke pogoje za nekak larpurlartistični alpinizem, ni zamrl živi odnos do življenja. Iz teh in takih pogovorov smo se ponovno prepričali, da vera v pravično sožitje narodov ne more in ne sme biti prazna fata morgana. Kakor verujemo v napredek, v pravično, enakopravno sožitje ljudi, tako mora ista matematika sanj, kakor bi rekel Jack London, veljati tudi za sožitje med narodi. Čisto določno smo začutili, da imajo naši kulturni in športni stiki z Avstrijo svoje določeno mesto v fronti naprednih sil zoper fronto nasilja nad človekom in narodi.

Ko smo se izpod gostilniških kosanjev namenili proti Gesäuse cesti, nas je dohitel jeep. Koblar ga je kar po domače ustavil in naložili smo se na to modno vozilo druge svetovne vojne in si tako prihranili dve uri odvišnega pešačenja. Ko smo nato po Gesäuse cesti ubirali korake proti Haindlkarskemu mostu, smo se na vsakem ovinku ozrli nazaj, kjer se je na sinjem nebu črtal čudežni Bogatin — Reichenstein. Zrl je na nas z bleščečih višav, ves z večernim zlatom zalit. Komaj smo si verjeli, da smo premerili to višavo gor in dol v enem dnevu.

Planspitze

20. julija smo se s Karlom in Gretl odpravili na Planspitze. Tudi na tej turi sem preizkusil delno upravičenost splošne ocene Gesäusa po Hess-Pichlu.

Planspitze, če jo gledaš od hieflauske strani, ni bogvekako pomembna gora. Njena južna stena je bolj zelena kot kamnita, raz pa, ki se kaže od Hieflaua, ne kaže prave višine njenega ostenja. Če pa jo gledaš iz Gstatterbodna, raz verande Gesäuse hotela, ali če stopiš nekaj metrov više med macesne proti Buchsteinu, se ti zdi, da s svojo platasto severozapadno steno, ki se iz bujnega, prostranega smrekovega pragozda dviguje od višine 1300 m do 2100 m, vstaja prav z obrežja Aniže. S svojimi drznimi, slabo razčlenjenimi pečinami nudi alpinistu s pokrajinskega kakor z alpinističnega vidika izbran užitek. Zdi se ti nepremagljiva prirodna trdnjava; če pa jo natančneje ogleduješ, najdeš tudi v njenih nepreglednih ploščah in plateh skrivne poči, zarez, zajede in razpoke, ki drže preko veličastne stene na drnasto teme, na katerega z vzhodne, zapadne in južne strani ni ravno težko priti. Največ pristopajo nanjo iz doline Aniže mimo slapov (Wasserfallweg). Severozapadno steno, v katero smo se namenili mi trije, sta prva preplezala leta 1923 Jilek in Mencinger in jo ocenjujejo s peto stopnjo.

Pristop do stene terja dobršno mero vztrajnosti. S koče v Haindlkaru smo se spustili do Aniže in nekaj 100 m pred železniško postajo spet zavili z bitumenske ceste v gozd, skozi katerega smo v neusmilje-

Joža Čop je 30 letnico alpinističnega delovanja praznoval v Gessäuse.

Foto Jaka Čop

nem vzponu grizli kolena dve dobri uri zdržema. V podnožju stene smo prečili proti zapadu, se spustili z gredine v grapo, ki drži izpod osrednjega dela ostenja. To je sestavljeno iz dveh ogromnih platnic, ki sta druga k drugi nagnjeni kakor v napol odprti knjigi. Tam, kjer se ta pregib izteka, smo posedli in odprli Hessovo knjigo, da še enkrat pogledamo črtež in opis, čeprav to ni bilo nujno.

Po škrapastem, dobro razčlenjenem, trdnem svetu smo preko težavnega praga po lahkem kaminu zlezli na udobno polico, ki tvori mejo med lažjim in najtežjim delom stene. Nad to polico se namreč stena vzpne za kake tri dolžine vrvi skoro navpično. Ko gledaš ta črni odlom, pod katerim tu stojimo, od vstopa, se ti zdi nepreplezljiv. Tudi s police je videti previs previsok, da bi ga zmogel. Toda oprimki so trdni. Sredi previsa je Prein v tegu vrvi zabil klin in obesil zanko, ki je vsem trem imenitno služila. Ker pa je previsni detajl v celoti visok 15 m in ker je v zgornjem delu res pošteno izvešen, sem s precejšnjo sapo dosegel prvo varovališče, kjer se s težavo izmenjata dva moža v absolutni izpostavljenosti. Od tega varovališča dalje te nerazčlenjenost in previs poženetata v strmo poč. Težava je v tem, ker je tudi v njej zelo

malo oprimkov in je skala od vode precej izgajena. Moji čevlji z debelimi usnježimi in gumijastimi podplati se tu niso kaj prida izkazali, ker sem imel v njih premalo občutka, zanesti pa se je treba večji del na trenje. Ko se poč toliko ustromi, da te skoro pahne od sebe, prestopiš po lepi, zračni prečnici na poličko, nato pa po težavnem hrbtu zležeš v nekoliko lažji teren. A ne za dolgo. Že ti daje naklonina upanje, da se bliža vrh rahlo vdrte severozapadne stene, ko se že spet znajdeš v varljivem, nerazčlenjenem, a strmem svetu. Ubrali smo pot preko previsnih pragov v odprto steno v absolutni izpostavljenosti, kjer je bilo še nekaj težjih problemov, a tako težkih kot v spodnjem delu ne. Karl je primerjal tisto poč znani Mummeryjevi poč.

Teden, ki smo ga namenili suhi skali, se je bližal koncu. Naše naveze so slavile lepe uspehe, posebno v odseku Rosskuppe. Senca, ki je legla na nas prav v tem delu, je v blesku teh uspehov docela izginila. Zadnji dan je minul v golem pričakovanju, kam bomo šli. Na Dachstein? To bi bilo lepo, če bi vožnjo na Tirolsko prekinili v Schladmingu. Bil je pravzaprav izgubljen dan, imeli smo vtis, da se je v organizaciji malce zataknilo. Proti večeru — bila je sobota — se je kočja napolnila z alpinisti in nedeljskimi turisti iz Gradca, Dunaja in Admonta. Komaj smo čakali spremembe, ki nam jo je prinesla nedelja. Ta dan smo si dopoldne še enkrat ogledali vso gorsko skupino, ko smo se peljali do Hieflaua, nato pa v Admont.

Od Admonta do Krimmla

Admont je prastaro selišče, zaradi svoje prekrasne okolice znano kot eno najlepših v štajerski deželi. Svoj sloves pa uživa predvsem zaradi benediktinskega samostana. S tujskoprometnega stališča je Admont res zelo srečen trg. Sleherni pride na svoj račun. Alpinist se zazre v drzne stebre sicer ne visokega, a za te kraje že lepo razčlenjenega pogorja Hallermauern, v mogočno glavo Scheiblingsteina in Buchsteina; alpski smučar si razburja domišljijo ob pogledu na zahtevne, romantične spuste z bližnjih planin, predvsem pa na standardno progo s Klosterkogla do Admonta s 1000 metrsko višinsko razliko; kajakaši se preskušajo od Schladminga do Gesäuseeinganga (80 km) na idealnih brzicah šumeče Aniže. Admont je oskrbljen tudi s kopališčem, s tenis igrišči in drugimi sportnimi napravami, tako da sportniku v resnici vse nudi. Admont pa ima tudi za popotnika, ki ne uživa samo v preizkušanju svojih telesnih moči, poseben zaklad v svojem znamenitem samostanu s slavno knjižnico in drugimi zbirkami, a za nekatere — ne nazadnje — v sijajni vinski kleti.

Nekatere teh stvari smo tudi mi pogledali, poskusili in pokusili. Imeli smo vtis, da so nas tam sprejeli s posebno prijaznostjo tujskoprometnih strokovnjakov, v kateri je nekaj konjunktore in nekaj privajenosti. Admontske krajevne korifeje so dale čutiti še neko pričakovanje: da bo v Admontu kmalu tako kakor »in den guten alten Zeiten«.

ko so bile vse tujske sobe zasedene. Ko sem hodil po velikanskem samostanskem področju, sem se spominjal zgodovinskega pregleda, kolikor sem ga dobil v priročniku, ter ga primerjal znanju naših »bedekerjev«. Pri tem mi je prišel na misel moj nepozabni učitelj, rajni dr. Breznik, ki je rad etimologiziral. Ob imenih Motnik in Udmat nam je omenjal vedno tudi Admont kot kraj slovanskega izvora, ki je v zvezi s tema dvema slovenskima krajema. Mota pomeni v praslovanščini izvir. Admont pa naj bi izhajalo iz vodomota (v-odomota)¹. Pobaral sem šolanega cicerona, kako je s to rečjo, pa je na moje začudenje vedel za nekatere razlage tega imena, med drugimi tudi za Štrekljevo, ki nam jo je vtisnil v spomin naš slovničar.

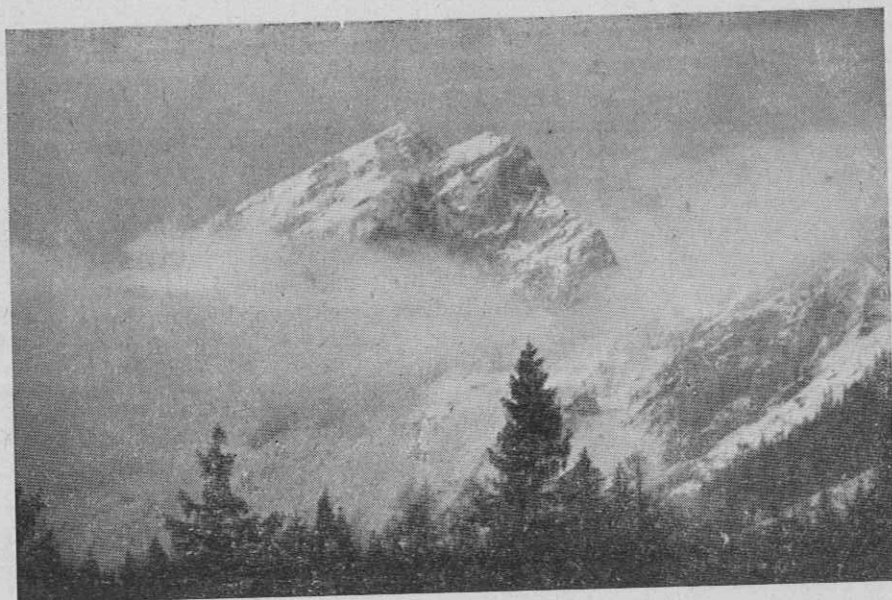
»In h kateri razlagi se nagiblujete vi?«

Jasnega odgovora nisem dobil, imel pa sem občutek, da mu je bolj pri srcu keltski, latinski in nemški izvor kakor pa slovanski, ki je jezikovno docela utemeljen. Zaradi tega, se mi zdi, se radi zatekajo k najmlajši, res vulgarni razlagi, češ da je prišlo ime od »ad montes«, h goram. To pa verjetno pod mogočnim vplivom še bolj mogočnega samostanskega organizma, ki je celo tisočletje v vsakem pogledu kraj obvladoval. Ko sem stal pred vrati v opatovo sobo, sem na rezbariji nad njimi opazil napis: »Ad montes levavi oculos meos«. ² Vstopil seveda nisem, čeprav je bila ura obiskov. Zadovoljil sem se z opazovanjem res razkošne umetelne rezbarije na težkem hrastovem portalu. Cel roman je iz lesa urezala neznana roka. Te vrste umetnike premore baje dunajska obrt. Tako vsaj mi je nekdo pravil v Celju, ko sem si ob priliki ogledal prav tako razkošno rezbarijo na sodu v kleti pod barom v Vestnovi vili, v tisti, kjer je zdaj otroška bolnišnica. Človeka sicer motijo cele procesije ljudi, ki si ogledujejo znamenitosti in bogastvo samostana, toda kdo bi zameril »njegovi milosti« opatu in ostalim patrom, če so iz svojega zgodovinskega gnezda, ki pomni 11. stoletje, naredili največjo privlačnost v kraju. Več kot 300 let je v samostanu gimnazija, opat Kuglmayer (1788 do 1818) pa je vzpostavil nekako akademijo znanosti. 1865 je samostan gorel več tednov, vendar so rešili največjo vrednost, knjižnico, ki šteje 120.000 zvezkov, med drugim mnogo inkunabul. Ko nam je dr. Krause, profesor na admontski gimnaziji, te stvari razlagal, je nenadoma vpletel te-le besede: »Lepo prosim, gospodje!« Ne morem reči, da nas je prijetno presenetil; ta ali oni je že pomislil, da smo se srečali s kakim nebodigatreba, ki je po 9. maju 1945 iskal svoj »refugium peccatorum« tam, kjer so ga iskali tudi naciji, esesovci in gestapovci. Toda zdajci se je izkazalo, da je to samo drobtina iz nenapisanega »Hundert Worte slovenisch«; nato smo s svojimi »wibram« podplati in v alpinistični mondari bežno pregledali oddelke največje knjižničarske sobane ter občudovali svežost blizu 200 starih Altomontejevih fresk in Stammlovih rezbarij.

¹ prim. Ramovš: O imenu Admont, SR 1950, str. 137 i. sl.

² Dvignil sem svoje oči h goram.

(Nadaljevanje v prihodnjem letniku.)

Mojstrovka. Cumulus Favonius, tipični oblak ob fenskih vetrovih.

Foto Jože Pinter

ADAM IN EVA

Priповedka izpod Triglava — Prisluhnil Steska

Vitez Adam z Dovjega je bil ošaben in drzen graščak. S pohodi, ki se jih je nepričakovano domislil, je daleč naokoli ljudi strahoval. Kmetje v dolini in pastirji na planinah so se ga zavoljo njegove krutosti bali in tudi po sosednjih gradovih ni imel prijateljev, a z debelim zidovjem varovani in od globokih jarkov obdan grad je vsakomur grozil, kdor se mu je sovražno bližal. Ne ljudje ne živina doma, na polju in na paši, ne divjačina ne zverjad po goščavah in skalovju niso bili varni pred vitezom. Vsa srenja je vztrepetala, kadar se je bližal s svojimi nič manj neusmiljenimi oprodami in hlapci. Kdo bi se jim mogel upirati, ko pa so bili dobro oboroženi in izurjeni kot vojščaki in lovci. Tudi divjemu nerescu se je le redko kdaj posrečilo, izogniti se ostri sulici; s svojimi loki so zanesljivo ustrelili divjad in perjad po hribih in dolinah.

Neko vroče poletje se je grajska gospa spomnila, da bi ji mogle triglavske rože mladost vrniti; toda te rože rastejo le iz krvi Zlatoroga samega. Celo vitez se je zamislil in se obotavljal, da bi šel v kraljestvo Zlatorogovo. Oprode so mu odsvetovali, a grajska gospa se jim je rogala in očitala bojzljivost, graščakovi sinovi pa so polni neugnane mladostne oholosti potegnili z materjo. Končno se je vitez le vdal, a nihče izmed hlapcev se ni upal pokazati pot skozi goščavo v Zlatorogovo kraljestvo. Vedeli so, da se Zlatorog pase onstran Bohinjskih vrat, a čuli tudi od starih očakov in od svojih babic, da so gamsi iz Zlatorogove črede doslej še vsakogar speljali na nevarne steze, da so čateži še vsakogar do smrti okamenjali, planinske vile pa ga s svojim meglenastim plaščem vodile do prepadov in ga pahmile v brezdno.

Našel se je pa izdajalec, ki je izdal skrivnost triglavskega pogorja. Vodil je viteza, grajsko gospo, graščakove sinove in krdelo lovcev skozi goščave gozdnate Krme proti Bohinjskim vratcem. Lovci so morali sekati pot po rušju in grmovju, gospa in njeni sinovi pa niso mogli krotiti svoje lovske strasti in so brez usmiljenja z lokom in strelom pobijali srne in jelene. Veselilo jih je, ko je smrtno ranjena žival klecnila k tlom in z vprašujočimi očmi zrla na morilce in izkravavela.

Blížali so se strminam Rjavine in že se je čul pisk gamsov, ki so stražili Zlatorogovo kraljestvo. Planinske vile so se jadrno bližale, zasledovale ohole kršilce miru ter s svojimi sivkastimi plašči iz prožne, neprozorne megle obkrožile viteza in njegove. Lovci niso vedeli ne kod ne kam in so zašli med pečine. Grozno so zakričali, ko se je odtrgala skala, ki so jo čuječi četeži bili izpodkopali. Le vitez Adam in grajska gospa sta se rešila, vsi drugi so zdrknili v prepad. Na pol živa sta po grušču in melišču dospela do Bohinjskih vratc in se spustila navzdol na Velo polje. Izmučena sta se sesedla, hrana jima je pošla, a Triglav se je v svojem srdcu odel v črne oblake; deževalo je, nočilo se je, od mraza in strahu pa ni sta mogla zaspati. Tavalta sta med

skalovjem in proti jutru, ko se je začelo svetlikati, sta zagledala na večerni strani prelaz. Daleč naokoli grozna tišina, nebo in vrhovi pa zastrti z oblaki. Ko sta plezala navzgor, ju je zajela še nevihta. Blisk je sledil blisku, treskanja ni bilo konec, Zastonj sta s prelaza klicala in klicala, nihče ju v viharju ni mogel slišati, od nikjer ni bilo odziva. Groza ju je prešinila, onemela in otrpnila sta, pa — okamenela.

Ko so drugi dan pastirji in planšarice s Krstenice gnali krave na pašo k Jezercu, so začudeno zazrli gori na prelazu okamenlega viteza in njegovo gospo. Tudi najpogumnejši se dolgo niso upali na prelaz. Okamenelima pa še današnji dan po tolikih stoletjih ljudska govornica pravi Adam in Eva, a od gradu na Dovjem ni nobenega sledu več. In tam se mirno pase govodo.

Skali sta na sedlu med vrhovoma 2075 m in 2040 m ter drži med njima steza z Mišeljске planine (1683 m) zraven Velega polja k planini Jezerce, kjer se pase živina velike planine Krstenica (Jezerce 1727 m, Krstenica 1673 m). Obe skali sta z Velega polja in Vodnikovke kočje prav dobro vidni in izraziti točki, le da so pogledi planincev bolj usmerjeni proti Triglavu in Šmarjetni glavi.

RAZGLLED PO ALPINISTIČNEM SVETU

Österreichische Alpenzeitung izhaja letos osemindesetdeseto leto pod uredništvom znanega dr. Pavla Kaltenebergerja. Letos je objavil v štirih zvezkih nekaj zanimivih spisov o turah, ki so jih v zadnjem času opravili avstrijski plezalci. S problematiko avstrijskega alpinizma nas seznanja članek E. Kocha »Gornišstvo ali tehničiranje«, ki pravi v uvodu, da je smučarski šport že docela tehničiran in priklenjen na drdranje žične železnice. Svet gorske lepote in svobode je za smučarja zaprt, ker je pripet na proge, na dirkališče. V podobni nevarnosti je tudi plezanje — alpinizem, saj je plezalna tehnika dosegla

— se nam zdi — višek, popolnost, ki je ni mogoče več prekositi. Razvoj v to smer je bil nujen, vendar je razburjal duševnost mnogih gornikov. Najprej so se prepirali, ali naj se klini uporabljajo, nato pa, ali naj se izbijajo ali ne. Mlade generacije se za te pomisleke niso brigale, marveč so s klini zmagovale stene in izbijale kline, češ, naj se izkažejo še drugi. Naveza, ki je izbila vse kline iz znane smeri v Gesäuse, je bila kot alpinistični zločinec pritirana pred sodišče, ker je naslednjo navezo zadelo nesreča. Tudi organizacija je to početje obsodila, kakor da je prezrla besedo E. G. Lammerja, ki je klicala:

»Izbrišite markacije, vrzite varovalne naprave v prepad, ohranite goram njihovo prvobitnost!« Toda naziranje, da se pravo gorništvu pričinja šele tam, kjer se uporabljajo tehnični pripomočki, je prav tako nemogoče kakot trditev, da se tam neha. Koch piše dalje o prvenstvu, o rekorderstvu, o položaju v alpinizmu, odkar so v Alpah rešeni glavni plezalni problemi. »Kdor hoče danes v Alpah trgati toll opevano modro cvetko romantike, ta ne najema vodnika in ne jemlje zemljevida s seboj.« Toda vsi ne morejo biti taki. Zamotana je tudi zadeva z ocenjevanjem. Ni vseeno, koliko klinov ostane v steni kasnejšim plezalcem, koliko jih zabijejo ti. Zato se uvaja pri oceni smeri opomba, koliko klinov je prvopristopnik pustil v smeri. Toda to je samo ena okoliščina izmed mnogih. Kaj je psihološki vzrok ocenjevanja? Ali res samo ta, da kasnejšim plezalcem poveš, kakšne težave jih čakajo? Ali pa ljuba samovšečnost, ki bi rada potisnila v težavnostne stopnje ne toliko gore in smeri, pač pa plezalce same? Čim več je stopenj (zdaj jih je pravzaprav 18, odkar so Francozi in Italijani uvedli delitev vsake od šestih na spodnjo, srednjo in zgornjo; Koch je mnenja, da to odgovarja njihovemu narodnemu značaju), tem bolj zviška pogledajo boljši na slabše, višji na nižje. Iz tega duha izvira vprašanje: »Kdo pa je pravzaprav gornik, alpinist?« Koch odgovarja: »Odgovor more dati le čas, kajti gornik je samo tisti, ki ostane goram zvest; ki so mu gore bistvena vsebina življenja; ki mu niso samo mladostna epizoda. Gornik se bliža gori s poštenim in čistim srcem. Ta je pohleven popotnik, drugi pa se z vrvjo in jeklom bori za vrhove. Odločilen je duh, ki alpinizem preveva, ne pa sredstva, katerih se poslužuje.«

Julius Ziegler v isti številki iste revije še jasneje poudarja etično vsebino in etične cilje alpinizma. Vsak alpinist je dolžan ohraniti etično pojmovanje alpinizma iz klasičnih časov in ga dalje razvijati, t. j. zmagovati skrajne napore v zvestem tovarištvu, spoznavati čuda narave, se vzgajati in učiti ob njih, in se ob skrivnostih gorar ogrevati za človečanske ideale. V

gorniškem športu pa se trgajo danes puhli sadovi slepega, brezumnega lova za rekordi; telo je zatriumfiralo nad duhom, senzacija nad resnično vrednostjo. Če bo duševno delo v gorah opravljeno s tem, da bodo novi rodovi kos tehničnemu orodju, raje nehajmo. »Z rokodelci ne bomo tekmovali. Našim alpinistom ne sme biti za napačno slavo. Nravstven odnos do gora in resnično tovarištvo je prvi pogoj za člane naših alpinističnih skupin. Nekoč je bil kriterij za sprejem zelo strog. Tudi danes nam ne sme biti do modnih alpinistov, ki so opravili nekaj reklamnih tur. Ti ogrožajo naš sloves in življenje tovarišev.«

Sev. stena Eigerja. E. Reiss poroča ÖAK št. 1—2 o svojem vzponu preko te proslule stene. L. 1948 so tri navéze zmagale direktno smer, štiri pa smer dr. Lauperja. Po prvem vzponu Heckmairja, Vörga, Harrerja in Kasparka leta 1938 ni bilo nobene žrtve in zato tudi gledalcev ni bilo. Senzacija je pošla, nastopil je mir. Mirren, suh je tudi Reissovo opis. Nič ni nabrekel in načičkan, kakor na primer štirje spisi prvih plezalcev, ki jim je Hitler za zmago nad Eigerjem poklonil svojo fotografijo.

Nova pota v Wilder Kaiser popisuje v ÖAZ št. 3—4 Fritz Stadler. V uvodu ugotavlja, da so nove smeri vse že na meji možnosti in celo preko nje (kolikokrat so že tako izjavili alpinisti v zadnjih 70 letih?) Preko meje možnosti so po njegovem vse tiste smeri, v katerih so plezalci posegli po svedru, izbijaču in leseni zagozdi. Od modernega plezalca pa današnji razvoj ne terja samo obvladovanje orodja, marveč mora biti tudi mojster prostega plezanja. In tega je v Wilder Kaiser (predvsem v Fleischbanku in Bauernpredigtstuhlu) na pretek.

Sedmi vzpon preko severne stene Matterhorna sta naredila Švicarja Hurrilmann in Roch.

V Andah se mudi nemška ekspedicija pod vodstvom znanega Hansa Ertla. Ekspedicija ima alpinistične in znanstvene (zoološke in meteorološke) naloge.

»**Pet let po vojni in še vedno ne leto miru!**« Tako se pričinja poročilo avstrijskega Alpenkluba. Z bilanco

vzponov so zadovoljni, pravijo pa, da so njihove ture po vojni zaradi pomanjkanja denarja in drugih potrebščin, ki ga še vedno čutijo, zato še več vredne. Med znanimi avstrijskimi alpinisti so ponovno izvoljeni v odbor dr. Karl Prusik kot podpredsednik, Alfred Horeschowsky kot blagajnik, dr. Pavel Kaltenecker kot pravni svetovalec in urednik planinske revije.

ÖAZ št. 3—4 1950 prinaša toplo osmrtnico naši plezalki **Miri Marko Pibernik-Debelakovi**, ki je umrla 27. 9. 1948. Bila je sotrudnica ÖAZ, in članica ÖAK. Njena predavanja v ÖAK o Julijskih Alpah, posebno »Poletje in zima v Julijcih«, so vzbudila veliko pozornost. Posebej omenja osmrtnica njeno razgledanost, znanje jezikov in umetniško nadarjenost.

IZ SVETOVNE ALPINISTIČNE LITERATURE

Karl Domenigg, Ein Bergsteigerleben, Verlag ÖAZ, Dunaj.

Knjiga bo mikavna posebno za naše bralce, saj je pisatelj začel z Julijskimi Alpami, ki jim je bil v mladosti najbližji. Njegova hoja v gore sega v dobo klasičnega alpinizma. Seznam njegovih tur obsega čez 5000 vrhov, 152 prvenstvenih vzponov, 50 od teh prvih vzponov na vrh.

V Domeniggovem gorniškem življenju igra Triglav s svojim Zlatorogovim kraljestvom posebno vlogo. Po rodu je Trentar; njegov stari oče je živel v Ljubljani. Leta 1877 je bil prvič še kot otrok na Malem Triglavu, 1906 pa je v družbi z Reinlom in dr. Königom prepezal severno steno. Ta vzpon je bil narejen v znamenju nemškega vdiranja v naše gore, saj je tedaj dr. Reinl vzkliknil: »Triglav stoji na slovenskih tleh, toda nemška sila ga je premagala.«

Andre Roch, Im Fels und Eis, Verlag Amstutz und Herdeg, Zurich 1946.

Berge der Welt, 3. zv. 1948, izdaja Švicarski zavod za raziskovanje gora (SSAF). Najvidnejši sodelavec je ing.

Marcel Kurz, sam eden najbolj vnetih članov švicarskih inozemskih ekspedicij. V tem zvezku gre za delo švicarskih alpinistov v tujini in to v Grönlandiji, Kavkazu, Himalaji, Pamirju, Tian-Šanu, Centralni Aziji, Kitajski, Indoneziji, Novi Gvineji, Polineziji, Japonski, Novi Zelandiji, Rocky Mountains v Andah, Cordillerah in v Afriki. Skratka ves planet. V predgovoru je dr. Hug mnenja, da je »kvalitetno« delovanje v gorah prišlo do vrhunca in da se je treba preusmeriti v kvantitetno raziskovalno delo, ki služi napredku vsega človeštva. Ali naj Švicarjem zavidamo? Zvezek obsega 526 strani, 96 prilog in stane 39 frankljev.

Berge der Welt, 4. zv. 1949, prinaša med drugim na 240 straneh opise Hansa Gyra o švicarski ekspediciji v Karakorum leta 1947 in ekspediciji v Tibetu 1948. Članek »Za rusko zaveso« govori o sovjetskem alpinizmu od 1943 do 1947, predvsem o uspehih v Pamirju, Tian-Šanu in Kavkazu. Najboljši ruski alpinist E. Abalakov je med pripravami za ekspedicijo v Tian-Šan (Gora Zmage 7439 m) umrl.

DRUŠTVENE NOVICE

Nova koča na Raduhi

PD Celje je 1. novembra 1950 odprlo Kočo na Loki, planini v območju Raduhe, v višini 1480 m, eno uro pod vrhom Raduhe (2060 m). Koča ima 6 postelj in 24 skupnih ležišč. S to postojanko je odprt najširšim množicam planincev in smučarjev planinski svet med Goltmi, Smrekovcem in Grohatom. Dohod iz Dupelj (avtobus) 2 uri, iz Luč 3 ure, iz Grohata 1 uro, iz Smrekovca 4 ure, iz Golt preko Smrekovca 5 in pol ure. Od Rogovilca v Solčavi pa drži lahka plezalna pot na vrh Raduhe (3 in pol ure). Kočo oskrbuje tov. Jaka Robnik.

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE POD JALOVCEM

Člani alpinističnega odseka Planinskega društva ljubljanske univerze so v nedeljo dne 15. oktobra odkrili pri vstopu v Hornovo smer v Jalovcu spominsko ploščo svojim ponesrečenim članom in tovarišem: Tomincu Slavku, Vavpotiču Francetu in Kovačiču Igorju. Tominec, Vavpotič in Kovačič so izgubili svoja življenja v silnem viharju, ki je divjal v ostenjih Jalovca 29. maja 1950. Vsi trije so bili

zelo delavni člani in agilni funkcionarji Planinskega društva Univerze.

Spominska plošča je visoka 80 cm ter kombinirana iz belega marmorja in iz bronu. Plošča je izdelana zelo okusno ter je prvi tak kombiniran spomenik v naših gorah. Osnutek zanjo je izdelal tov. Renko Lucijan, gojenec Šole za umetno obrt v Ljubljani.

B. J.

SLAVKU TOMINCU V SPOMIN

Še ves živ in nasmejan, tak, kakršen si bil pred meseci, si pred nami. Bil si poln načrtov in ves si bil vdan goram. Debatirali smo o planinskih člankih in literaturi, izmenjavali smo svoje sodbe o predavanjih, pisarili smo sami, hlastno smo stikali po antikvariatih za alpinistično literaturo, govorili smo o oddelku za alpinistično literaturo, katerega bi bilo treba ustanoviti na univerzi, stikali smo za rokopisi dr. Juga in se udeleževali planinskih sej in sestankov. Vsa prihodnost je bila pred Tabo. Še dober teden in absolviral bi bil študij slavistike, v nekaj mesecih bi bil imel diplomu v žepu. Tvojih sposobnosti nismo natančno spoznali, toda vedeli smo, da so izredne, da so večje kot naše, da so nadpovprečne. Čudno nas je presunilo, ko je profesor na univerzi pred predavanjem posvetil četrto ure Tvojemu spominu in je pripovedoval o Tebi, ki Te je poznal od mladih nog in je od Tebe še mnogo pričakoval.

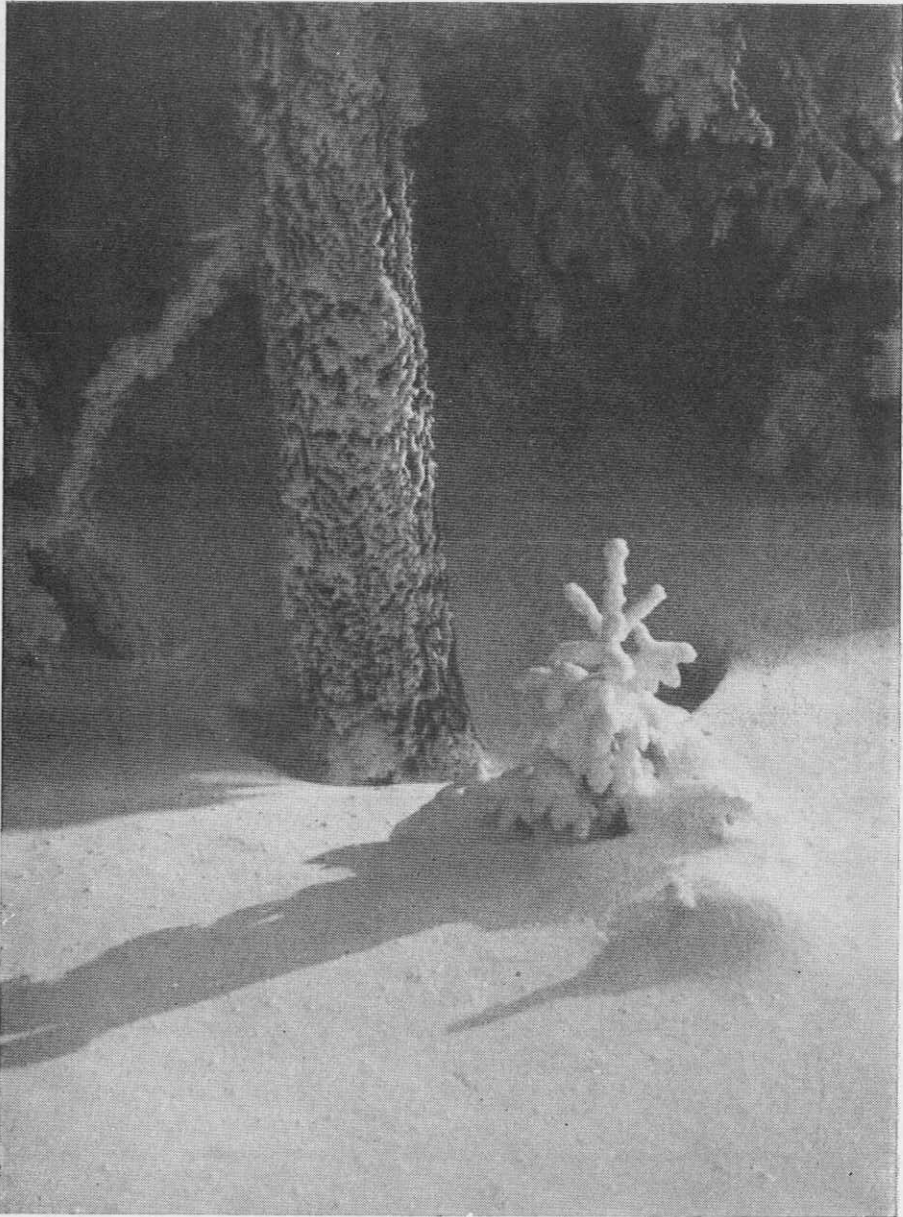
Pa tudi kot človek si bil daleč nad nami. V gorah pravi tovariš v vseh ozirih, pa tudi v dolini človek s pristno človeško toplino. De mortuis nil nisi bene, pravijo, toda ne glede na ta pregovor lahko trdimo, da ob Tvojem grobu pač ni bilo nikogar, kateremu bi bil kdaj rekel žal besedico, za večje in manjše usluge pa Ti je moralo biti hvaležnih vsaj vseh dve sto slavistov ljubljanske univerze. Bil si idealist v življenju, dober in nesebičen, tako da smo se včasih spraševali, ali morejo taka bitja sploh obstati v svetu, ki se trudi samo za užitek, ob Tebi smo se vedno čutili nekako majhne.

Temna žalost grize v nas in se noče poleči. Slavko, dokler bomo živeli mi, bo živel tudi Tvoj spomin in ne bo prešel niti takrat, ko bomo prešli mi. Mlade generacije alpinistov bodo vedno znova hodile v goré in med njimi boš v izročilu živel dalje; in znali bomo spoštovati Tvojo žrtev.

B. J.

Opomba uredništva: Na članek Ceneta Malovrha, univ. prof. v Ljubljani, je uredništvo prejelo nekaj pisem in en članek kot odgovor. V eni izmed prihodnjih številčk bomo objavili ta članek, obenem pa skušali pojasniti zakaj smo objavili Malovrhov članek.

Zimski motiv s Pohorja.

Foto Jože Kovačič, Maribor

DRŽAVNI ZAVAROVALNI ZAVOD

Z a v a r u j e

IMETJE

poslopja in premičnine proti škodi zaradi požara, eksplozije, potresa, viharja, povodnji, useda zemlje, vlomske tatvine, steklo proti razbitju, posevke in pridelke proti škodi zaradi toče, poplave in viharja, živino za primer pogina in prisilnega zakola, blago med prevozom in prometna sredstva, zakonito dolžnost jamstva

OSEBE

za primer doživetja in smrti
proti posledicam telesnih nezdod

Državni zavarovalni zavod štiti ljudsko imetje in s tem sodeluje pri socialistični preobrazbi našega gospodarstva. — Dviga življenjsko in kulturno raven delovnega človeka. — Pomaga pri izpolnjevanju nalog našega petletnega plana.

DRŽAVNO GOSPODARSKO PODJETJE

„Slavenijašport“

LJUBLJANA
TYRŠEVA CESTA 8

S SVOJIMI PODRUŽNICAMI:

MARIBOR, Gosposka 19

CELJE, Stanetova 9

JESENICE, Cankarjev trg 3

NOVO MESTO, Gl. trg 34

SOLKAN,

Ulica IX. Korpusa 158

vam nudi

fizkulturene potrebščine
za vse panoge športa